

Moskovan äänet kertovat suomalaisille venäläisistä

Kirjeenvaihtajan työ Venäjällä tarjoaa takuuvarmasti draamaa ja isoja, kunnon uutisia. Suomalaiset Venäjän-kirjeenvaihtajat ovatkin hyvin motivoituneita työkentästään. He haluavat kertoa olennaiset uutistahtumat Venäjältä ja samalla avartaa suomalaisten kuvaa venäläisistä koettaen kaihtaa kliseitä ja stereotypioita. Kirjeenvaihtajat pitävät suomalaisten hyvää Venäjä-tuntemusta myyttinä. Tässä kiertohaastattelussa viisi suomalaista Venäjän-kirjeenvaihtajaa puhuu työnsä haasteista ja auvon hetkistä.

Eli miltä tuntuu kirjoittaa venäläisistä, suomalainen kirjeenvaihtaja?

”Mukava puoli on, että Suomessa tavallaan tunnetaan hyvin Venäjää. Mutta läheisyyden takia on erilaisia ennakkoluuloja. Haluan arkijutuilla yllättää suomalaiset. On hienoa, kun joskus pääsee valaisemaan elämän puolia, jotka yl-

lättävät. Venäjän uutiset ovat isoja ja oikeita uutisia, kun joskus Suomessa tuntuu, että meillä on iso koneisto, mutta pieniä juttuja. Venäjällä on usein tunne saada selostaa historian tapahtumia”, kuvailee Martti Hosia Yleisradiosta.

Helsingin Sanomien Kalle Koponen puolestaan sanoo, että Venäjän kirjeenvaihtajana oleminen tuntuu sikäli hyvältä, että tietää yleisön olevan kiinnostunut aiheesta:

”Ei ole sitä vaaraa, että joku juttu ei mahtuisi lehteen, tai että se ei saisi näkyvää paikkaa sivuilla.”

Samoilla linjoilla on myös MTV3:n Outi Parikka:

”Kyse on suuresta naapurimaasta, jonka kohtaloon Suomi on historiallisesti ollut kytköksissä ja jonka kanssa Suomella on maantieteen vuoksi luonnollisesti paljon kanssakäymistä. Minua kiehtoo Venäjän uutisoinnissa maan tarjoama draamaattisuus. Venäjä on maa, joka on moraalikriisin hämmentämä, korruption läpimädättämä, byrokratian kangistama, kansalaisistaan ja ekologiastaan heikosti välittävä valtio, joka edellyttää kansalaisiltaan kärsivällisyyttä ja nöyryyttä. Venäjä on opporikas ja samaan aikaan rutiköyhä. Se on moderni, mutta nostalginen maa. Venäjä on äärimmäisyyksien ja vastakohtaisuuksien maa. Se on työni suola.”

Kirjeenvaihtajat pitävät suomalaisten hyvää Venäjä-tuntemusta osittain myyttinä. Taloussanomien kirjoittavan Kalle Schönbergin mielestä kirjeenvaihtajan työ tuntuu siksi vastuulliselta:

”Venäjällä on suhteellisen vähän suomalaisia toimittajia, joten tietyssä mielessä olen kärkijoukossa muodostamassa Venäjän talouden ja yhteiskunnan kuvaa Suomessa. Tämä ei kuitenkaan ole helppoa. Suomessa tiedetään loppujen lopuksi aika vähän Venäjistä, joten pitää yrittää kirjoittaa niin, että viesti menee perille.”

Schönberg toteaa, että Venäjällä tapahtuu suomalaisesta näkökulmasta aika mutkikkaita asioita, joita usein on vaikea selittää suomalaiselle lukijakunnalle:

”Joskus jääkin sellainen sivumaku, että ei ole pystynyt muotoilemaan asiaa niin, että siitä muodostuu tarkoitettu kuva Suomessa. Venäjällä liikkuu hirvittävä määrä huhuja ja uutisankkoja, joiden suodattamisessa on vaikeuksia. Toi-

Martti Hosia

saalta taas ulkomailla ja myös Suomessa on kohtalaisen paljon Venäjää koskevia stereotyyppioita, joita ei myöskään haluaisi olla vahvistamassa.”

Suurten linjojen lisäksi kirjeenvaihtajat pitävät arjesta kertomista tärkeänä.

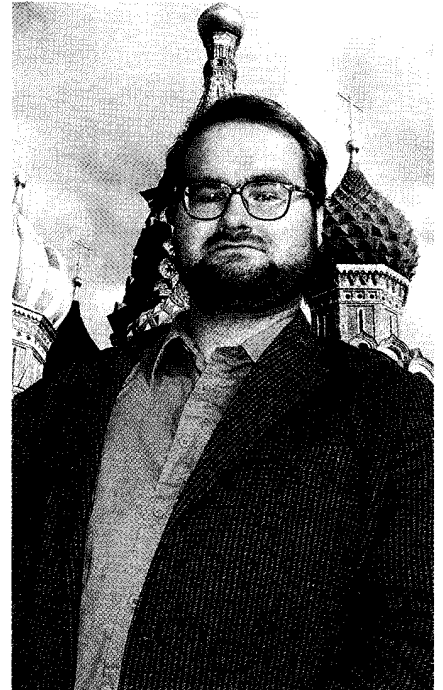
”Täytyy koettaa myös avartaa näkökulmia, vaikka etenkin Venäjän suhteen on helppo kertoa kliseitä. Suomessa ei tunneta suuresti Venäjän julkisuuden henkilöitä pintajulkisuuden henkilöitä lukuun ottamatta. Tuntumani mukaan lukijoita kiinnostavat suuret, dramaattiset onnettomuudet ja toisaalta inhimilliset, pienet draamat, esimerkiksi Jeltsinin sairauden käännteet. Lisäksi arkiset asiat, venäläiset kummallisuudet kiinnostavat”, Matti Posio sanoo.

”Tiedän, että asemapaikkani on maa, jota kohtaa suomalaisilla on hyvin paljon ennakkoluuloja ja antipatiaa. En pyri kitkemään mutten ruokki maankaan näitä ennakkoluuloja. Ohjenuorani on vain näyttää mahdollisimman monipuolisesti, mitä nyky-Venäjä on. Pyrin jutuissani välttämään liiallista asioiden tulkintaa. Yritän jättää tulkinnan katsojalle”, kiteyttää Outi Parikka.

Suomalaisen median kirjeenvaihtajat viihtyvät itse Venäjällä. Kalle Koposta ihmetyttääkin, miksi Venäjä ei yleensä ole toimittajien keskuudessa kovin suosittu kohde:

”Venäjälle ei ole tunkua töihin kirjeenvaihtajiksi, mikä on fantastisen ristiriitaista, koska toimittajan kannalta se on yksi ihan planeetan parhaista paikoista olla töissä. Harvassa paikassa on jatkuvasti niin jännittävää ja kiinnostavaa kuin Venäjällä. Siksi luulisi, että kaikkien unelma olisi päästä Venäjän-kirjeenvaihtajaksi, koska sieltä saa aina kovaa uutista.”

Syinä toimittajien nihkeyteen ovat Kuposen mukaan suomalaisten oletettua vähäisempi venäjän kielen taito sekä vanhentunut käsitys Venäjällä asuminen erityisestä ikävyydestä.

Matti Posio

© Juris Eckstein

Miten kirjeenvaihtajien jutunaiheet muotoutuvat?

Toimittajien aihehankinta ja työmenetelmät vaihtelevat sen mukaan, onko kyseessä päiväkohtainen uutisjuttu vai ajattomampi aihe. Ero näkyy selkeimmin

sähköisissä välineissä.

”Radion ulkomaankoordinaattori Suomessa soittaa kirjeenvaihtajat läpi päivittäin ja antaa uutistoimistojen päivälistoilta juttujen aiheita. Feature-luonteisia juttuja ehdotan itse. Televisio on passiivisempi, se reagoi kun on tarjolla päivän kuva-aineistoa”, sanoo Martti Hosia.

Myös MTV3:ssa päivän päälle olevat uutisjutut syntyvät joko kirjeenvaihtajan aloitteesta tai kotitoimituksen ehdotuksesta, ajattomammat aiheet ovat yleensä kirjeenvaihtajan löytöjä. Päivän päälle -aiheissa on tavallista, että kuva tulee Helsingin-toimitukseen kansainvälisten kuvatoimistojen kautta, jolloin Moskovasta lähetetään vain jutun spiikki.

Suurin osa kirjeenvaihtajien aiheista löytyy venäläisestä ja kansainvälisestä uutisvirrasta. Etenkin talousaiheista kirjoittavat etsivät myös Suomi-kytköksiä juttuihinsa. Kirjeenvaihtajat seuraavat tietotoimistoja, varsinkin venäläistä

© Pirjo Mäilä

Interfaxia, sekä lehtiä, televisiota, radiota ja Internetiä. Moskovassa riittää myös lehdistötilaisuuksia, jotka eivät välttämättä ole samanlaisia kuin Suomessa:

”Ne ovat yleensä aika lailla poliittisia. Koska poliittinen elämä on siellä hyvin aktiivista, niin siellä on jatkuvasti lehdistötilaisuuksia, joissa voi ravata ihan läkähdyksiin asti”, kuvailee Kalle Koponen.

Koposen mukaan suurin osa kirjeenvaihtajan työtä on Venäjän sisäpolitiikan seuraaminen. Jatkuva poliittinen myllerrys antaa isoja uutisaiheita.

”Se on tavallaan pakkopullaa, hetkittäin ei muuta ehdi tehdä. Kun esimerkiksi pääministeri saa potkut, siitä alkaa heti prosessi, koska pitää nimittää uusi pääministeri ja muuta. Sellaisissa tilanteissa aiheet tulevat itsestäänselvästi kuin Mannelle illallinen.”

Outi Parikka

Politiikan ohella tyypillistä työtä ovat feature-jutut elämän kirjosta.

Aikehankinnassa kirjeenvaihtajia auttavat myös Suomen lähetystö, viranomaiskontaktit sekä omat tuttavuudet. Esimerkiksi Matti Posio pitää ihmisten puheita ja huhumyllyä kiintoisana lähteenä:

”Ihmiset kertovat mielellään elämästään, sieltä voi saada parempia totuuksia kuin virallista kautta.”

Myös Outi Parikan mukaan venäläisten haastattelu on miellyttävää:

”He ovat hyvin esiintymiskykyistä, sanavalmista ja temperamentikasta väkeä. Vaikeinta on päästä heidän luokseen, sillä välissä on usein paljon byrokratiaa.”

Parikka mainitsee aihelähteinä myös venäläiset toimittajatuttavat, jotka antavat juttuvinkkejä ja auttavat aiheiden penkomisessa ja haastattelujen järjestämisessä, tosin pientä korvausta vastaan. Parikka kertoo omien juttuaiheidensa syntyvän usein niin, että hän näkee Venäjän tiedotusvälineissä aiheen, joka tuntuu kertovan maasta jotain oleellista. Myös kummajais-kriteeri saattaa ratkaista. Joskus ideat syntyvät arjesta:

”Havahduin esimerkiksi tekemään jutun ajoneuvojen hälytysvalojen väärinkäytöstä, kun suomalaisen vieraani ihmettelivät, miksi Moskovassa on niin paljon hälytysajoneuvoja kiilailemassa muita autoja ruuhkissa. Viipurin pedofilia-aiheen sain, kun kuuntelin alueella usein käyvän miespuolisen suomalaiskollegan päivittelevän asiaa. Kun kysyin, miksi hän ei ollut kirjoittanut asiasta, vastaus oli, että miehenä aihe on hänelle niin vastenmielinen. Hänkin tarttui kyllä jälkeeni aiheeseen.”

Kalle Schönbergkin korostaa omia kontakteja. Kirjeenvaihtaja on kirjeenvaihtaja myös matkustaessaan:

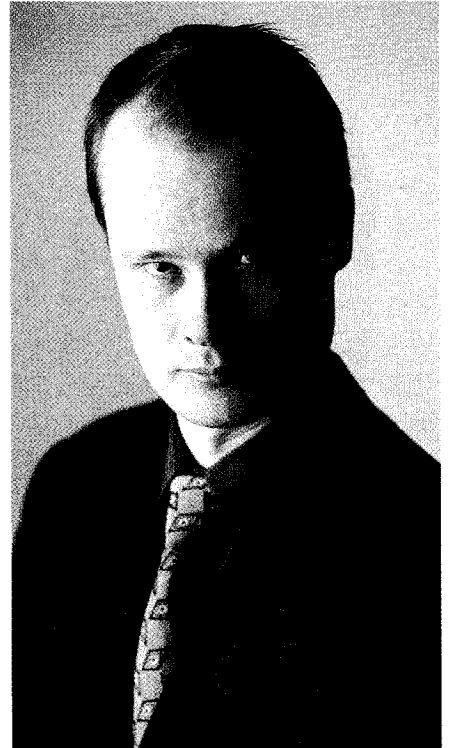
”Moskova-Helsinki-juna on myös hyvä tietolähde, koska siellä usein tapaa mitä erilaisimpia mielenkiintoisia Venäjän-kaupassa ja muussa mukana olevia ihmisiä, sekä suomalaisia että venäläisiä.”

Venäjän haasteet

Vieraassa kulttuurissa työskentelyssä on omat hankaluutensa. Suurimpana niistä nousee esiin venäläinen byrokratia, joka ei suosi toimittajia.

”Venäjällä mitään haastattelua ei voi sopia pelkästään puhelinkeskustelun

© Henna Aaltonen/Taloussanommat

Kalle Schönberg

varassa, vaan jokaisesta haastattelupyynnöstä on lähetettävä kirjallinen pyyntö faksilla. Lisäksi kuvaamiseen pitää anoa erikseen kulkulupa kyseisen laitoksen tai toimiston turvamiehiltä”, sanoo Outi Parikka.

Parikan mukaan Venäjällä suhtadutaan tiedotusvälineisiin kyräilevästi. Virkavallan omavaltaisuus ja tärkeily ovat työn rasittavimpia puolia. Kalle Koponen pitää tietojen saamista vaikeana ensinnäkin siksi, että usein on vaikea löytää puhelinnumeroita ja asioista tietäviä ihmisiä:

© Juha metso/Helsingin Sanomat

Kalle Koponen

”Millään virastoilla ei ole toimivia puhelinvaihteita, jokaisella on suora linja. He eivät voi kääntää puheluita toisilleen. Siis ihan teknisiä syitä. Venäjä on kehittymätön yhteiskunta siinä mielessä.”

”Millään virastoilla ei ole toimivia puhelinvaihteita, jokaisella on suora linja. He eivät voi kääntää puheluita toisilleen. Siis ihan teknisiä syitä. Venäjä on kehittymätön yhteiskunta siinä mielessä.”

Toinen syy on kulttuurinen. Esimerkiksi turvallisuuspoliittisista asioista puolustusministeriöltä tai asevoimilta kysyessä törmää kiviseinään.

”Siellä ei ole ajatusta, että virkamies olisi jotenkin halukas tai velvollinen puhumaan lehdistölle. Pikemminkin pahimmillaan on sellainen kylmän sodan neuvottelumentaliteetti, että ylipäättään toimittajille puhuminen on jotain suorastaan rikollista ja maanpetokseen verrattavaa. Mutta se vaihtelee. Tietysti uusissa yrityksissä asiat saattavat olla

täysin länsimaisesti, suorastaan esimerkiksi suomalaisia paremmin. Yllättäviä ja amerikkalaismaisesti toimivia tyyppisiä, levittävät punaista mattoa eteen ja kysyvät, mitä haluaisit vielä tietää.”

Koponen pitää yhtenä syynä luotettavuusongelmaan journalistisen kulttuurin erilaisuutta:

”Työkulttuuri on erilainen. Venäjällä tehdään aivan estotonta kampanjajournalismia. Eikä ole sitä perinnettä, että mielipiteet ja faktat erotettaisiin toisistaan, vaan jutut ovat yleensä ennen kaikkea mielipiteitä. Lisäksi tiedotusvälineet ovat taloudellisesti mielettömän ahtaalla. Ne ovat rahoittajiensa armoilla. Rahoittajatahot ovat myös voimakkaita poliittisia toimijoita, politiikka ja talous ovat kietoutuneet yhteen aivan toisella tavalla kuin Suomessa. Lehdet ja media ovat usein keskinäisen valtataistelun aseita ja työvälineitä.”

Outi Parikka sanoo, että hänelle on yleensä kuvauksissa suuri etu olla suomalainen, sillä venäläisillä on erittäin myönteinen kuva suomalaisista. Joskus on kuitenkin parempi salata olevansa ulkomaalainen:

”Muun muassa ekologissa aiheissa viranomaiset yleensä kieltäytyvät yhteistyöstä, jos tietävät, että materiaali menee ulkomaille. Siksi olen joutunut tekemään monet ekologiset jutut, kuten Krasnoi Borin ongelmajätelaitos ja Laatokan sellujätealtaan murtuminen, venäläistä esittäen. Olen ollut niissä tapauksissa kuvausryhmän hiljainen äänittäjä Olga, haastattelut on tehnyt venäläinen toimittaja-avustajani.”

*YTM Katja Koikkalainen
työskentelee toimitussihteerinä Taloussanomissa.
Sähköposti: katja.koikkalainen@sanoma.fi*

Katja Koikkalainen

Kirjoituksessa puhuvat seuraavat suomalaiset Venäjän-kirjeenvaihtajat loka-marraskuussa 2000:
Martti Hosia, Yleisradio, Venäjän-kirjeenvaihtaja vuosina 1986-1990 ja 1994-1998, uusi komennus alkaa vuonna 2001.
Kalle Koponen, Helsingin Sanomat, Venäjän kirjeenvaihtaja vuodesta 1995 lokakuuhun 2000.
Outi Parikka, MTV3, Venäjän-kirjeenvaihtaja vuodesta 1998.
Matti Posio, Aamulehti ja Kauppalehti, Venäjän-kirjeenvaihtaja vuodesta 1999.
Kalle Schönberg, Taloussanomien, Venäjän-kirjeenvaihtaja vuodesta 1998.